

THEOLOGIA

MORALIS.

LIBRI TERTII

TRACTATUS QUINTI

CAPUT III.

DE CONTRACTIBUS

DUBIUM I.

Quid in genere sit Contractus.

707. Quid est Contractus, et quotuplex? — 708. Quotupliciter contractus perficitur? — 709. Quid si quis contrahat sine animo contrahendi? — 710. Quid si sine animo se obligandi? — 711. An contractus sine solemnitatibus obliget in conscientia? — 712. An oriatur obligatio ex contractu de re turpi? Et cui facienda tunc restitutio juxta primam sententiam? — 713. An, quando actio est debita, sed non ex justitia, pretium sit restituendum pro illa acceptum? — 714. Quando dolus vel error irritet contractum? — 715. Quid si dolus fuerit circa rei qualitatem, sed dederit causam contractui? — 716. An metus gravis injustus reddat irritum contractum ipso facto? — 717. An metum passus possit rescindere contractum pro suo arbitrio? Quid si contractus sit irritus per metum reverentiale, aut per preces importunas? — 718. Quid si per metum levem? — 719. An metum passus possit rem repetere a tertio possessore?

707. — « RESP. Est pactum, sive consensus duorum, quo scienter, liberè, et legitimè uterque, se vicissim, vel nimis saltem una pars se alteri acceptanti obligat, quocumque signo externo id fiat: ut v. gr. in contractu mutui, ex una parte mutuans se obligat non repeterre mutuum ante certum tempus, ex altera parte mutuatarius se obligat tunc illud reddere; et sic de aliis. In promissione autem, vel donatione absoluta, una pars tantum obligatur post alterius acceptationem. » (V. Not. I, pag. 343.)

Prænotandum alios esse contractus nominatos, ut sunt empio, mutuum, etc. Alios innominatos, quorum ex l. Naturalis,

2 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL. CAP III.
ff. de Præscript. verb. quatuor dantur species, scilicet : *Do ut des*; *Facio ut facias*; *Do ut facias*; *Facio ut des*. Notandum deinde alios esse contractus nudos, alios vestitos, nimurum stipulatione, juramento. Pro nudis autem regulariter non conceditur actio in foro externo.

708. — Sed quæritur 1. quot modis contractus perficiuntur? Resp. quatuor modis. I. *Consensu*, ut in emptione, locatione etc. Et si in ipsis convenitur de scriptura, ista magis ad probationem quam ad constitutionem deseruit, ex §. *Un. Inst. de Oblig. ex consens. et l. S. C. de Trans.* Excipe, nisi partes intendant suspendere consensum, donec scriptura fiat; et hoc esse judicatur, quando ab initio de scriptura convenient, *I. Contractus, C. de Fide Instrum.* II. Contractus perficiuntur *verbis*, prout in stipulatione. III. *Scriptura*, ut in contractu censūs. IV. *Traditione*, ut sunt mutuum, donatio, depositum, commodatum, pignus: qui omnes contractus, nisi tradita re, non perficiuntur. Ita communiter *Lugo, Less. Mol. etc. cum Salm. de Contr. c. 1. n. 5.*

Hinc in contractibus, qui solo consensu perficiuntur, nequit una pars, altera invita, resilire. Secus, si contractus scriptura, aut traditione indigeant. Cæterum in foro conscientiae contrahentium intentioni standum est. Ita communiter DD. *apud Salm. ib. n. 6. cum Less. lib. 2. cap. 17. n. 19. Cooparr. Gom. etc.*

709. — Quæritur 2. an, si quis externis signis contraheret, sed sine contrahendi animo, in conscientia teneretur ad contractum? Resp. negativè ex communi cum *Sanch. de Matrim. l. 1. disp. 9. n. 5. et Lug. Syl. Prado cum Salm. ib. n. 7.* Excipe, nisi in aliquo contractu oneroso alter contrahens jam partem suam præstiterit; tunc enim teneris tu implere tuam, etiamsi fictè promiseris, juxta dicta de stupratore fictè promittente Matrimonium, vide dicta n. 642.

710. — Quæritur 3. an qui, sciens obligationem contractus, velit quidem contrahere, sed nolit se obligare, remaneat obligatus in conscientia? Adest duplex sententia probabilis. Prima sententia affirmat cum *Less. Soto, Dic. Pont. etc. apud Salm. de Matr. c. 1. n. 20.* Secunda vero sententia probabilior negat cum *Sanch. de Matr. lib. 1. D. 9. n. 5. Bon. eod. tit. Qu. 1. p. 1. n. 5. et Salm. dict. n. 28. cum Pal. Con. Avors. Villal. Bec. Cornejo, etc.* Ratio, quia conditio apposita contraria substantiae contractus, contractum invalidat; quia ratione in *cap. fin. de Contract. appos.* dicitur, quod conditio contraria substantiae matrimoniū ipsum annullat, licet adsit intentio contrahendi. Vide dicta de *Jurament. l. 3. n. 172. v. An autem; et de Voto eod. lib. n. 201. v. Quar. II.*

711. — Quær. 4. utrum contractus sine debitis solemnitatibus celebratur obliget in conscientia? Triplex datur probabilis sententia. Prima negat; quia leges irritantes tales contractus fundantur in presumptione non solum dolii, sed etiam periculi; et ideo potest Lex humana omnino tollere naturalem obligationem contractus initi: Sic enim Ecclesia nullum redditum Matrimo-

DE CONTRACTIBUS. DUB. I.

3

nium sine Parocho, et testibus contractum. Ita. *Less. lib. 2. c. 19. n. 35. Lugo D. 22. sect. 9. n. 252. Salm. de Contr. c. 1. n. 50. cum Vasq. Trull. Bon. et aliis.*

Secunda sententia omnino opposita, quam tenet *Sotus de Iustit. l. 4. qu. 5. Mol. D. 81. Sa v. Contractus n. 1. item Abbas, Innoc. S. Antonin. et alii apud Cabass. Theor. Jur. l. 6. c. 3. n. 2.* et merito probabilem vocant *Lug. Less. et Salm. n. 50 et 52.* affirmat hujusmodi contractus obligare, quia in illis humana lex, quamvis neget actionem civilem, non tamen tollit naturalem obligationem, ad quam solus quidem consensus sufficit. Tertia sententia, quam sequuntur *Sanch. Con. l. 4. c. 1. d. 14. cum Henr. Lob. etc. Cabass. l. c. cum Bann. et Beia* (et his se postmodum adjungit *Sotus l. c. q. 5. art. 3.*) docet in his contractibus præferendum esse possessorem, donec per sententiam Judicis condemnetur ad restituendum; et probatur ex c. *Cum sunt, de Reg. Jur. ubi*: « Cum sunt partium iura obscura, reo potius favendum est » quam actori. « Hanc sententiam non solum puto probabilrem, sed in praxi omnino tenendam, eò quod (juxta principium in hoc libro toties statutum), cum possessio jus certum tribuat, nequit possessor re expoliari, nisi constet de jure alterius. Haec autem tertia sententia supponit secundam satis esse probabilem. Sed primæ sententiae Autores possent objicere exemplum supra relatum Matrimonii clandestini, sine Parocho et testibus initi, ex quo nulla remanet naturalis obligatio, cum ab Ecclesia in Tridentino *Sess. 24. cap. 2.* omnino invalidum declaratum fuerit. Sed respondetur, hujusmodi contractum multum differre ab aliis, respectu enim ad Matrimonii contractum, cum ipse ad Sacramenti dignitatem elevatus fuerit, singularis potestas à Deo impedita est Ecclesiæ, solvendi scilicet ab omni obligatione Sponsos, qui sine debitis conditionibus ab Ecclesia præscriptis Nuptias ineunt; et enim Ecclesia, licet nihil mutare possit circa Sacramentorum materiam, et ideo nullum potest invalidare Matrimonium legitimo consensu contractum, attamen bene præscribere valet, et declarare, illegitimum esse consensum illum quem Sponsi apponunt contra legem ab Ecclesia propter commune bonum Christianæ Reipublicæ sanctam. Procul tamen dubio tenetur possessor stare sententiae Judicis, si damnetur ad restituendum, ut bene addit *Cab. l. c. n. 5. in fine.* An vero possit Judex eo casu judicare contra possessorem, si probabilior sit Judicis opinio possessori opposita? Probabilius nego, juxta dicta *l. 4. n. 210. v. Quæritur II.* Hic autem notandum id quod habetur in *l. Etsi inutiliter, C. de Fideicom.* nempe, quod si hæres jam tradiderit rem ex fidei commissio reliquam in Testamento non solemnii, nequeat postmodum eam repetrere hac præcisa ratione, « cum non ex sola Scriptura (verba textus) sed ex conscientia reliqui fideicommissi defuncti voluntati satisfactum esse videatur. » Hinc ponitur in argumento: « Agnoscens mihi nus solemnum voluntatem, et solvens, non repetit. »

« 1. Si alteri promisiisti, aut donasti interius tantum, aut si

externo signo quidem, alter autem non acceptavit, non fuit contractus, nec obligaris.

« 2. Invalidus est contractus, si contrahentes sint inhabiles ad contrahendum, vel si jus positivum resistat. Vide *Less. l. 2. c. 37. d. 8.*

712. — « 3. Item si materia contractū sit illicita, ut si sit peccatum; vel illegitima, ut si fur vendat rem alienam. »

Quæritur I. An indicant obligationem pacta de re turpi, putâ de patrando homicidio, adulterio, furto, sacrilegio, fornicatione, et similia? Certum est, quod ante patrationem peccati nullus sit contractus, et nullam pariat obligationem, quoniam justitia nullo modo potest obligare ad illicitum; unde certum est, quod eo casu nec promittens teneatur dare pretium conventum, nec alter retinere possit pretium acceptum. Dubium est, an post opus illicitum præstitum, sit obligatio solvendi pretium promissum, et alter possit illud retinere? Quoad meretrices commune est, et certum inter DD. quod possint retinere pretium meretricii præstiti. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. et q. 62. art. 5. ad 2.* ubi docet: « Cùm quis dat meretrici propter fornicationem, mulier potest sibi retinere quod ei datum est. Sed si superflue aliquid per fraudem aut dolum extorsisset, teneatur eidem restituere. » Et ita *Continuator Tournely tom. 1. pag. 330. sect. 4.* et omnes alii communiter. Et probatur ex *l. 44. f. de Condit. ob turp. caus.* ubi dicitur: « Sed et quod mere trici datur, repeti non potest... quia licet turpiter faciat quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit, cùm sit meretrix. » Pro aliis vero maleficiis, putâ pro ferenda sententia injusta, vel patrando homicidio, adulterio, fornicatione, etc. duplex est sententia probabilis: *Prima* negat esse obligationem solvendi pretium, aut posse illud retineri; ita *Adrianus in 4. de Rest. §. Restat. Comitol. lib. 3. D. 5. Jo. Med. Cod. de Restit. Nav. Man. c. 17. n. 38.* (quamvis *Less. et Lugo assenser Nav. alibi mutasse sententiam*) *Continuator Tournely l. c. pag. 330. ac alii ap. Concordiam. t. 7. pag. 147. n. 5.* et probabilem vocant *Less. l. 2. c. 14. n. 60. Ronc. de 7. Præc. c. 6. q. 4. et Dian. part. 2. tr. 2. Misc. R. 40.* atque huic adhæret *Conc. l. c. Probatur 1.* hæc sententia ratione, quia actio illicita nullo pretio digna est, cùm peccatum non sit vendibile. *Probatur 2. ex l. Mercedem. C. de Conduct.* ubi dicitur: « Ob turpem causam ex stipulatione contra bonos mores interposita denegandas esse actiones. » Item ex *l. Pacta. C. de Pactis.* « Pacta quæ contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores fiant, nullam vim habere, indubitate juris est. » Si igitur pactum ante impletionem est nullum, non potest per impletionem validari; regula enim communis est quod illud quod ab initio non subsistit, tractu temporis convalescere nequeat. Censetur autem leges istæ non solum prohibere actiones ipsas illicitas, sed etiam solutionem pretii pro illis, eò quod soluto fomentum præberet similibus sceleribus. Accedit quod leges quæ non nituntur falsa præsumptione, bene obligant in

conscientia. Unde *S. Th. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2.* ait: « Apud illos qui sunt hujusmodi legibus obstricti, tenentur universali liter ad restitutionem. Et *q. 62. art. 5. ad 2.* « Ille qui accepit contra legem non debet sibi retinere. » Juxta autem hanc sententiam dubitator cuinam facienda est restitutio accepti? *Sotus, et Covarruvias* censem faciendam esse illi qui dedit: Sed probabilis et communius tenet *Less. n. 61. cum S. Anton. Nav. et aliis ergandam esse pauperibus, vel locis piis;* absurdum enim est, et contra mentem legum, ut illi fiat restitutio, quem potius leges punire quam juvare intendunt.

Secunda vero probabilius sententia et communis, quam tenent *Sanch. Dec. l. 3 c. 9. n. 27. et 28. Less. l. c. 2. 13. n. 52. et t. 18. n. 18. Salm. de Rest. c. 1. n. 154. Croix l. 3. part. 2. n. 692. Vico de Rest. q. 1. art. 1. n. 3. Lugo de Just. D. 18. n. 59. cum Vasq. Sot. Mol. Turr. Cov. Cajet. Arag. et aliis communiter,*

docte teneri promittente solvere pretium, et contra, recipiente non teneri ad restitutionem. Ratio, ut quidam dicunt, quia opus malum, etsi pretio dignum non sit, quatenus est malum, est tamen pretio dignum, quatenus est alteri utile, vel delectabile. Sed hæc ratio tenuis mihi videtur, nam, ut docent communiter DD. cum *D. Thoma*, nullum pretium meretur res, quæ cedit tantum in utilitatem emptoris, et ejus privatio nullum affert incommodum venditori pretio dignum. Nec valet dicere, quod præstans opus illicitum justè pretium accipiat pro rectitudine qua privat; hujus enim rectitudinis privatio, cùm sit res merè spiritualis, nullo modo videtur esse pretio æstimabilis. Ratio potior mihi est, quia in quocumque contractu oneroso, *do ut des, facio ut facias* (ut statuimus ex communi sententia *n. 644*), lex naturalis dictat, quod cùm quis partem suam præstiterit, teneatur alter suam implere, quam licet præstare possit. Unde, si alter opus suum (etsi illicitum) jam præstiterit, teneris tu pretium promissum ei satisfacere. Sed dices: hoc currit quando utraque pars est pretio æstimabilis; at hic actio illicita præstata nullo pretio digna est. Respondeo: actio illa peccaminosa nullo quidem pretio est digna, qua illicita est; sed bene pretium meretur, qua est temporaliter laboriosa, vel ignominiosa, vel periculosa illam præstanti; pretium enim et actio tunc convenienter saltē in genere rei temporalis. Et quamvis ignominia illa, sive periculum, nullo pretio compensari possit, et ante pactum nihil compensare teneatis, cùm sint res diversi ordinis, inter quas nulla datur proportio, et ideo qui famam alteri abstulit, non tenetur pecunia infamiam compensare, si nequeat famam restituere, ut ex probabiliori sententia diximus *n. 627*. Posito tamen contractu, et præstata ab altero actione peccaminosa, teneris tu pretium promissum solvere, non jam ad compensandum damnum alterius, sed ad impletandam obligationem naturalem, ex qua (ut diximus) quisque tenetur suam partem promissam implere, possum alter suam præsttit. Alias (recite ait *Lugo loc. cit.*) non videtur quomodo possit obligari stuprator, qui virginem vio-

lavit sub dicta promissione matrimonii, ad eam ducendam, ut diximus n. 6/3. ex communis sententia. Ad leges autem civiles pro prima sententia allatas respondet Less. dict. c. 14. n. 57. quod licet ipsæ rescindant hujusmodi pacta, et auferant omnem obligationem civilem, ob quam possit peti in judicio promissum, tamen non irritant acquisitionem rei ex tali causa. Et hoc satis significat lex in principio, hujus quæstionis relata, qua declaratur meretricem posse refinere pretium sui meretricii, "quia licet turpiter faciat quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit cum sit meretrix."

Quæritur II. An si vir donet aliiquid fœminæ ad extorquendam copulam, possit illa retinere, copula non concessa? Si adfuerit pactum de copula explicitum, vel implicitum, tunc certè tenetur restituere; Secus vero, si donum datum sit ad animum alliciendum, quia datio illa fuit omnino liberalis; Quemadmodum si quis det pecuniam Episcopo tantum ad alliciendum, ut conferat Beneficium, justè potest Episcopus retinere, si non conferat. Ita communiter Lugo D. 18. n. 49. Mol. t. 3. D. 737. Ronc. de 7. Praecept. c. 6. q. 2. et Salm. de Restit. c. 1. n. 165. cum Prado, Tap. Vill. Dic. Reb. etc. Bene tamen advertunt Salm. ibid. difficulter excusari mulierem accipientem tale munus à peccato scandali, quia munere accepto vir ardentior, et audacior redditur ad eam concupiscendam. Unde dixit D. Th. lib. 4. de Erudit. Princip. ex D. Hieronymo: "Matrona non est casta, quæ cum rogatur, " munera accipit."

715. — Quæritur III. Si actio sit debita ex alia virtute quam ex justitia, putat jejuniū in Quadragesima, an restituendum sit pretium pro illa actione acceptum? Affirmant Less. Medin. etc. apud Croix. l. 3. p. 2. n. 295. Sed communius et probabilius negant ibid. Sot. Lugo, Bann. Tamb. Dian. et alii. Ratio, quia præsens pretium tunc acquirit jus quo antea carebat.

"4. Item si contractus sit factus vi, dolo, vel errore versante circa rei substantiam, v. gr. si acetum pro vino, vitrum per gemma vendidisti. (V. Not. II, pag. 347.)

714. — "5. Non est invalidus contractus (etsi aliquando eb. injuriā possit rescindi), si error vel dolus interveniat circa qualitatem, aut circumstantiam accidentalem, v. g. emisti vinum Mosellanum, putans esse Rhenanum: nisi forte intentio contrahentis fuerit conditionata non obligandi se, nisi existente tali qualitate, aut circumstantia, qualis virtualiter fuisse censeri potest, si error veretur circa circumstantiam valde immutantem objectum, et nimis excedentem ejus existimationem, ut notat Laym. l. 3. t. 4. c. 6."

Contractus est nullus, si dolus, vel error sit circa substantiam contractus. Est commune; Less. l. 2. c. 17. n. 27. Salm. c. 1. n. 19. cum Trull. Bon. Villal. etc. ex S. Thom. p. 3. q. 5r. art. 2. ad 7. Et hoc, etiamsi dolus, aut error non dederit causam contractui, id est etiamsi, patetfacto errore, pars adhuc contraxisset: quia semper deficit actualis consensus, Salm. ibid. cum

7
Sanch. Bon. Con. Trull. Avers. etc. Communis è converso est sententia, quod si error sit non circa substantiam, sed circa qualitatem rei, et non dederit causam contractui, contractus sit validus. Less. ib. n. 28. cum S. Antonin. Soto, Caj. Hinc ait Less. quod, licet una pars decepta fuisset in pretio ultra dimidium, contractus non posset rescindi, altera nolente, sed solum ad æqualitatem reducendus esset; Salm. tamen c. 1. n. 20. cum Molin. dicunt posse rescindi.

718. — Sed majus dubium est, si dolus, vel error fuerit tantum circa rei qualitatem, sed dederit causam contractui, ita ut, illo manifestato, pars non consensisset, utrum validus contractus remaneat? Negant P. Conc. tom. 7. p. 246. Basil. et alii apud Salm. de Matr. c. 10. n. 12. et Praepos. cum Medina apud Salm. de Matr. l. 7. D. 18. n. 17. et Salm. de Contr. c. 1. n. 21. probabile putant. Ratio, quia, licet qualitas in esse physico sit quid accidentale, in esse tamen morali habet rationem substantiae. Oppositum tamen est communiter traditum à DD. et probabilius cum Lugo D. 22. n. 29. Sanch. de Matr. l. 1. D. 64. n. 3. Less. loc. cit. n. 29. Laym. l. 3. tr. 4. c. 5. n. 3. Pal. Tract. 14. D. 2. p. 5. n. 19. Ronc. de Contr. qu. 5. R. 2. Tourn. t. 1. p. 415. Salm. loc. c. cum Mald. Prado, Trull. etc. Ratio, quia contractus hic non est invalidus neque de jure positivo, neque naturali. Non de jure positivo, cum ex Inst. l. 4. t. 13. de Except. sic habetur: "Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore (in tellige circa qualitatem) lapsus stipulanti Titio promisisti quod debueras promittere, palam est te jure civili obligatum esse, et actio qua intenditur dare te oportere efficax est: Sed iniquum est te condemnari, ideoque datur tibi exceptio, quod metu causa, aut doli mali, etc." Non de jure naturali, nam ad contractum validandum sufficit animus voluntarius quoad substantiam, licet sit involuntarius quoad accidentia: Nisi (ut bene advertunt cum Busemb. hic n. 5. ut supra Tournely loc. cit. et Sporer de 7. Praecept. n. 86. cum Sanch. ac Laym.) contrahens expresse consentiat sub conditione, si talis adsit circumstantia, quia tunc qualitas transit in substantiam. Communiter autem DD. ut ait Concina cum Busemb. Less. Spor. Tourn. etc. docent semper posse irritari talem contractum à decepto, ratione injuriæ, et defectus consensus, et teneri deceptorem ad damna ex deceptione orta, ex l. 13. de Act. empitoris. Et quando res adhuc integra est, aiunt Less. loc. cit. Laym. n. 6. Pal. n. 23. Spor. de 7. Praecept. c. 2. n. 98. quod si error fuit invincibilis, non tenetur deceptus in conscientia implere contractum, etiam onerosum, postquam noverit veritatem, quæ si ab initio ei nota fuisset, minimè consensisset: Ratio, quia haec est tacita mens contrahentium, non se obligandi ad contractum, quando se deceptos reprehendunt: idque dicit confirmari à consuetudine recepta. Quando vero res non est integra, nempe si altera pars jam implevit, tunc si illa non erat conscientia erroris, licet non habeas actionem ad rescissionem, adhuc tamen con-

tractum potes rescindere in conscientia, si res est magni momenti, et deceptio fuit causa contractus, ut *Sylo*. et *Navarr.* apud *Less.* cum *Laym.* et *Bus.* dict. n. 5. in fine. Si autem altera pars conscientia erroris erat, tunc potest contractum irritare, ut supra, etiam in judicio. Notandum tamen, quod in conscientia altera pars errorem tibi manifestare non tenebatur. Ita *Less.* loc. cit. n. 33. Intellige, modò non decipiat, sive ipse non sit causa erroris, prout dicit idem *Less.* loquendo de Donatione, vide *infr.* n. 737. in fine.

6. Nec est invalidus contractus, sive onerosus, sive gratuitus, ex metu, licet gravi, injustè incusso, cum adhuc simpliciter sit liber, et voluntarius: licet possit à judge rescindi pro arbitrio metum passi. Ita communiter ap. *Sanch.* d. 8. n. 4. *Card.* *Lug.* d. 22. *Laym.* loc. cit. c. 5. Exciptunt tamen aliqui contractus, qui ipso facto sunt irriti (saltem ex jure positivo), si ex metu gravi fiant; talis est 1. Contractus matrimonii, etiam si juramentum accesserit, ex c. *Cum loco, et c. Veniens.* (Utrum currat idem in sponsalibus? Affirmant *Salm.* de *Matr.* c. 1. n. 62. cum *Sanch.* *Advers.* *Coo.* *Bec.* At probabilius *Con.* *Trull.* *Dict.* *Hurt.* *Led.* dicunt sponsalia esse tantum rescindibilia. V. de *Matr.* l. 6. n. 844.)* 2. Professio religiosa, ex c. 1. *De his.* 3. In aliis quibuscumque votis. (Etiamsi rovens noluerit se obligare. *Salm.* de *Contr.* c. 2. n. 12. ex *communi.* Vide *dict.* n. 197.)* 4. Contractus dotis promissæ, vel solute, qui in hoc sequitur naturam matrimonii, cui accessorius est. *Leg.* *Si mulier.* §. *Si dos, ff. Quod metus causa.* 5. Promissio, vel traditio in rebus Ecclesiæ, c. 15. qu. 6. 6. Auctoritas tutoris per metum extorta *Leg.* 1. §. ult. ff. de *Auctor.* *tutor.* His addunt alii plures, ut promissionem, et donationem gratuitam, renunciatio nem beneficii, jurisdictionem per metum extortam. Verum hi controvertuntur, vide *C. Lugo de Just.* d. 22. n. 115 et seq.

716. — Quær. 1. An contractus per metum gravem initus sit ipso facto invalidus? Adest triplex sententia probabilis. Prima sententia affirmat. Ratio 1. quia si hujusmodi contractus naturaliter esset validus, ex injustitia oriretur justitia, cum ex contractu per injuriam extorto oriretur obligatio, quæ est actus justitiae. Ratio 2. quia, si contractus valeret, utique transferretur dominium rei tradita, et metum incutiens eam retinere posset, saltem usque ad Judicis sententiam; sed hoc omnes negant; ergo contractus per se est nullus, saltem de jure positivo, ex l. *Qui in carcерem,* 22. ff. de eo quod metus causa, ubi dicitur contractus ex metu initum, nullius esse momenti. Ita *Mol.* t. 2. D. 326. *Fel.* *Pot.* de *Contr.* n. 2359. cum *Vill.* *Dian.* item *Sylo.* *Rebell.* et alii apud *Salm.* de *Contrat.* c. 1. n. 10. qui probabilem vocant. Secunda sententia tenet contractus gratuitos esse invalidos, non vero onerosos. Ita *Sot.* in 4. D. 29. q. 1. art. 3. *Pont.* de *Matr.* l. 4. c. 6. n. 4. cum *Medin.* *Arag.* *Reb.* etc. et quoad donationes hæc videtur esse D. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3. ubi ait: « Talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit hoc

meretur, ut ei promissio non servetur. » Ratio, quia ad liberalem donationem, ad differentiam aliorum contractuum, requiritur de jure naturali voluntas omnino libera. Tertia vero sententia probabilior et communissima, quam tenent *Lugo de Contr.* D. 22. n. 115. *Less.* lib. 2. c. 17. dub. 6. qui vocat ferè communem, *Salm.* dict. c. 1. n. 11. *Ronc.* de *Contr.* c. un. q. 4. R. 1. *Fill.* tr. 33. c. 2. n. 32. *Azor.* t. 1. l. 1. c. 11. *Renzi de Contr.* c. 5. q. 3. *Viva* q. 1. art. 3. n. 11. et alii innumeri, docet talem contractum esse quidem rescindibilem, non vero invalidum, neque de jure naturali, neque positivo. Non naturali, quia metus non tollit simpliciter voluntarium, ut D. *Thom.* 1. 2. q. 6. art. 6. Non jure positivo, dum in l. *Si mulier ff. de eo quod metus etc.* præcipitur *Judicibus* ut tales contractus rescindant; ergo per se lex habet eos ut validos.

Excepe tamen Matrimonia per metum gravem inita, quæ certè per se sunt nulla ex jure Canonico. Vide *de Matr.* l. 6. n. 1054. cui adjunguntur: I. Professio Religiosa c. 1. de his que v. II. Electio Prælati, cap. *Periculum.* §. *Cæterum, de Electione in 6.* III. Auctoritas Tutorum extorta per metum, l. 1. §. ult. ff. de *Auctor.* *Tut.* IV. Traditio rerum Ecclesiasticarum, ex c. *Perve-* nit de *Jurejur.* V. Jurisdictio Ecclesiastica per metum acquisitas et etiam civilis, l. 2. ff. de *Judæis.* VI. Absolutio à censuri, (non vero infictio illarum.) VII. Renunciatio Beneficiorum, vide *Less.* c. 7. d. 6. a. n. 37.

717. — Quær. 2. An metum passus possit pro suo arbitrio rescindere contractum sine auctoritate Judicis? Negat *Croix* l. 3. p. 2. n. 638. et eum sequitur *Mazz.* de *Contr.* t. 2. p. 40. qui dicunt hoc prohiberi, ne iuris multiplicantur, si cuilibet liceret rem repetere propria auctoritate. Sed affirmat communis sententia tenenda, quam tradunt *Less.* dict. c. 17. n. 38. et vocant communem *Spor.* tr. 6. c. 2. n. 123. *Fill.* l. c. n. 33. *Laym.* de *Contr.* c. 6. n. 2. *Pal.* tr. 2. D. 1. p. 12. n. 6. ad 2. *Viva* l. c. *Salm.* dict. c. 1. n. 16. ad 2. *Renzi* l. c. *Ronc.* dict. q. 4. R. 1. cum *Mol.* et *Reb.* Unde inferunt, quod metum passus bene potest occulte sibi compensare; intellige, si petat, et alter nolit contractum rescindere. Et contra qui metum incussum, tenetur restituere rem extortam, statim ac alter petat. Ita *Pal.* l. c. *Viva* dict. n. 11. in fin. *Less.* n. 38. *Fill.* n. 35.

Idem autem, quod dictum est de contractibus initis ob metum gravem, dicendum cum *Pontio de Matr.* l. 4. c. 11. n. 3 et 4. de initis per metum reverentialem. (Et si *Pontius* d. n. 3. teneat contractus mere gratuitos, juxta suam sententiam ut supra in quæst. 1. esse non solum irritandos ad nutum, sed ipso jure irritos.) Alii tamen DD. tum tantum id admittunt, cum metui reverentiali adjiciuntur etiam verbera, aut minæ, aut diurna indignatio, sive torvus aspectus, dura verba, et similia, quæ vere gravis mali timore immittant. Ita *Sanchez de Matr.* l. 4. D. 6. n. 14. *Viva de Matr.* q. 4. art. 3. n. 7. *Salm.* eod. tit. c. 9. n. 33 et 34. cum *Pal.* *Dic.* etc. communiter. Idem in substantia sentit

Pontius, sed merito ait *l. 4. c. 5. ex n. 3. cum aliis*, metum reverentiale per se esse gravem, quia aliud est operari ex reverentia Superiori debita, aliud ex metu reverentiali, qui necessariò induit timorem alicuius gravis damni imminantis ex obedientia non præstata, putâ diuturnæ indignationis, etc. ut supra. An autem preces importunæ constituent metum gravem? Affirmat *Pontius ibid. n. 17. cum Nald. Lugo, etc.* Sed verius negandum, nisi preces addantur metui reverentiae erga Superiorēm; ita *Sanch. l. 4. D. 7. n. 7. cum plurib. et Salm. l. c. n. 37. cum Pal. Bonac. Covarr. Dic. Hurt. et plur.* Et bene advertit *Sanch. ibid. n. 8.* non omnes preces assidua dici importunas, sed tantum quæ sunt instantissimæ, et saepius inculcatæ. Quarum autem personarum respectu detur metus reverentialis? Ultra proprium Patrem, Episcopum, Magistratum, dicit *Sanch. l. 4. D. 5. ex n. 26. cum aliis*, dari etiam respectu Soceri, Avi, Curatoris, Matris (si tamen sit austera, et minas soleat exequi); et etiam Fratris majoris, aut Patrui, si cum eis habetur, et ab eis alimenta præbeantur.

718. — Sed quæritur 3. utrum contractus ex metu levī initus sit rescindibilis arbitrio metus passi? *Prima* sententia affirmat in foro interno; nam in externo non datur actio *ex lib. 6. ff. de eo quod metus etc.* Ratio, quia quicumque metus injuriam infert, ex qua incutiens commodum reportare non debet; unde sicut ipse tenetur in conscientia relaxare promissionem tali metu extortam; sic contra promittens in conscientia non tenetur illam adimplere. Ita probabiliter *Less. l. 2. c. 17. n. 46. cum Navarr. Sot. Sylo. etc. item Sanch. de Matr. l. 4. D. 19. n. 6. Pal. dict. p. 12. n. 6. ad 2. et Salm. de Contract. c. 1. n. 14. cum Mol. Trull. Dic. et Reb.* Bene tamen excipiunt Matrimonium (juxta nostram sententiam, vide de Matr. l. 6. n. 1056.), et Professionem religiosam. An etiam votum? Vide dicta de *Voto n. 197.* Secunda vero sententia mihi probabilior, quam tenent *Pontius de Matr. l. 4. c. 10. n. 5. Tamb. Dec. l. 1. c. 2. §. 6. n. 4. et Viva de Matr. q. 4. art. 2. n. 6. cum Per. Med. etc.* dicit neque in foro externo neque interno rescindi posse contractum initum ex metu levī. Ratio, quia non præsumitur consensisse ex metu, sed vere sponte, qui noverit esse levem, et cum facile potuisse, non rejecit. Excipienda tamen censem *Salm. l. c. omnino esse sponsalia*, quæ etiam per metum levem contracta possunt per judicis sententiam, ex maxima libertate, quam sponsalia requirunt.

719. — Quær. 4. utrum si interfuerit metus gravis injustus dans causam contractui, et res pervenerit ad tertium possessorem bona fidei, possit metum passus ab illo rem revocare, et ille teneatur restituere? Negat *Laym.* Sed recte communius affirmant *Salm. de Contr. cap. 1. n. 15. cum Lugo, Sanch. Syloest.* Quia res semper transit cum virtu suo, etiamsi metus non sit ab illo tertio incussus; Et patet *ex l. 14. §. 3. de Eo, quod metus, etc.* ubi: « In hac actione non quæritur ultrum is, qui convenitur, an alius metum fecit? Sufficit enim hoc dicere, metum illatum. »

“ 7. Non possunt contrahere, qui bonorum suorum adminis-

trationem non habent: quales fere sunt prodigi, furiosi, filii familiâs, uxores, religiosi, pupilli, minores; exceptis quidem casibus, de quibus Vide *Less. l. 2. c. 17. d. 4. et infra hic c. 4. d. 1. ex n. 918.* (V. Not. III, pag. 348.)

DUBIUM II.

Quid in specie de Promissione, et Donatione.

720. An simplex promissio obliget sub gravi? Quid si promissio reddatur nociva, vel si accidat mutatio? — 721. Qui sint inhabiles ad donandum? — 722. An debitis gravati? — 723. Quid de donatione inter conjuges? — 724. Et inter Patrem et filium? — 725. An obliget donatio ante acceptationem? — 726. Quid si donatio sit facta ad pias causas? — 727. An donatio firmata juramento possit revocari ante acceptationem? — 728. Quando obliget donatio facta absenti? — 729. An possit acceptari donatio post mortem donantis? — 730. Quid si donatio fuerit mandata fieri a nuncio, et ipse omiserit? — 731. An mortuo donatario ante acceptationem, possit haeres acceptare? — 732. An requiratur traditio ad acquirendum dominium rei donatæ? — 733. An donatio ultra summam 500 solidorum teneat? — 734. An sit obligatio implendi modum sive finem donantis? — 735. An promissio prodiga sit valida? — 736. Quid si donatio fiat ad allicendum? — 737. Quid si ob causam falsam? Et quid si causa sit secundaria?

720. — « RESP. Quæ huc spectant, facile colliguntur ex dictis supra de *Voto l. 3. tr. 2. c. 3.*

Ex quibus, et doctrina praecedentis dubii resolvitur.

“ 1. Promissio acceptata à promissario, si materia sit notabilis, an sub mortali obliget secundum se spectata? Non convenit inter Doctores, *Cajet.* negat, quem sequitur *Marat. tom. 2. de justit. dub. 19. sect. 10.* Alii (fortè probabilius) affirman *cum Vasq. 1. p. d. 65. c. 7. n. 4. Fill. Mald. etc.* Dixi secundum se, quia certum est, quod per accidens possit obligare sub mortali, v. gr. ratione gravis damni, quod alias promissarius pateretur: ut si promisses ei dare mutuum, et ille tibi confisus aliunde sibi non prospexit. Vide *Less. l. 2. c. 18. d. 5.*

“ 2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Savix* quemquam promittentium intendere se obligare, aut alteri dare jus exigendi, nisi addat juramentum, aut faciat instrumentum: sed plerumque tantum intendere declarare suum propositum. *V. Escob. t. 3. c. 6. et Mol.* Hinc, ut in foro externo censeatur valida promissio, requiritur præter acceptationem, ut exprimatur causa, propter quam promittitur; alioquin præsumitur errore vel joco facta. *Trull. lib. 7. c. 16. art. 7. ex Covarr. et Vill.* » (V. N. IV, pag. 351.)

In hac questione tres sententiae adsunt, omnes satis probabiles. *Prima* dicit quod quævis promissio acceptata obliget sub gravi, et ex justitia, quia fidelitas promissa jus præbet promissa-

12 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL. CAP. III.
rio ad rem promissam. Ita *Sanch. de Matr.* l. 1. D. 5. num. 20. *Laym.* tr. 4. c. 12. num. 1. cum *S. Anton. Coovarr. Pal. Trull. etc.* ap. *Salm.* de *contr.* c. 4. num. 79. Secunda sententia dicit, quod qualis sit obligatio, pendeat ex voluntate quam promittens habuit. *Bus.* hic n. 2. et *Lugo* D. 23. n. 89. *Spor.* n. 64. et *Holzm.* n. 702. *Mol. Vill. Reb. Reg. etc.* ap. *Salm.* n. 80 et 81. In dubio tamen, ait *Lugo*, non censerit factam obligationem, nisi per verba obligatoria sit expressa; vide *Lugo*. D. 23. S. 6. n. 39. in *in* *Sa.* ap. *Bus.* nisi addatur juramentum, aut instrumentum. Cæterum in dubio, an quis voluerit se obligare ex justitia, vel ex fidelitate, an graviter vel leviter, probabilissimum mihi dicendum videtur cum *Lugo* D. 23. n. 90. *Mol. tom. 2.* D. 262. *Sporer* de 7. *Præc.* c. 2. num. 69. *Holzm.* tr. 3. n. 702. eum non esse obligatum nisi sub levi. Et hic advertunt *Sanch. de Matr.* l. 1. D. 6. n. 24. *Spor.* num. 68. et alii communiter apud *Tournely* t. 2. p. 556. v. Fatentur tamen ad constituendam materiam gravem in promissione requiri materiam quadruplo majorem, quam in furto mortali, quia promissor agit de proprio, fur de alieno. Tertia sententia, quam tenent *Salm.* ex n. 82. cum *Bann. Caj. Led. Henr. Diana, etc.* dicit simplicem promissionem non obligare, nisi sub levi, quia tantum obligat ex fidelitate, et probant ex *S. Th.* 2. 2. q. 88. art. 3. ad 1. qui docet promissionem obligare tantum secundum honestatem, non autem secundum jus civile, id est secundum justitiam, ut explicant *Salm.* Et insuper probant ex *L. Juris gentium.* §. Si cum null. ff. de *Pactis*, ubi dicitur quod nuda pactio obligationem non pariat. Et huic adhæret *P. Conc. tom. 7.* p. 637. n. 13. sentiens raro esse obligationem ex justitia in simplici promissione.

Notandum autem est ut certum quod quævis promissio, etiam acceptata, non obliget, si postea promissum reddatur impossibile, seu valde nocivum, vel illicitum, vel inutile: et generaliter loquendo, quoties supervenit notabilis mutatio rerum, quæ si prævisa fuisset, non fuisset facta promissio: quia semper promissio facta præsumitur sub tali tacita conditione. Ita communiter *Viva de Contr. qu. 8. Art. 2. num. 16.* et *Salm. c. 4. n. 78. Continuator Tourn. tom. 1.* p. 558. n. 5. Idque expresse docet *D. Th.* 2. 2. q. 10. a. 3. ad. 5. ubi loquens de obligatione promissoris, ait: « Si vero non faciat quod promisit, tunc videtur infideliter agere » per hoc, quod animum mutat. Potest tamen excusari ex duobus; uno modo, si promisit id quod manifestè est illicitum..... Alio modo si sunt mutatae conditiones personarum et negotiorum: » Ut enim *Seneca* dicit (*l. 4. de Benef.* c. 34 et 35.) Ad hoc quod homo teneatur facere quod promisit, requiritur quod omnia immutata permaneant. (*V. Not. V*, pag. 351.)

721. — « 3. Donare non possunt i. Carentes usu rationis. » 2. Muti et surdi nati; secus si tantum sint surdi, vel muti, vel licet utrumque, si norint scribere. 3. Senes deliri, sive bis pueri, secus si sint judicio vegeto. 4. Pupilli, vel impuberes (nisi ad pias causas): donationes tamen eorum in foro conscientiae sunt

DE CONTRACTIBUS. DUB. II.

13

» validæ. (*V. infra c. 4. d. 1.*) 5. Damnatus criminis capitalis. » *V. Dian.* p. 5. tr. 6. R. 3. » 4. Qui præsunt Civitatibus, Universitatibus, Reipubl. etc., non possunt facere donationes, nisi remuneratorias, vel in eleemosynas. *Sanch. Dian.* p. 8. t. 6. R. 16. Imò si Reges et Principes nimis sint profusi in donationibus, in præjudicium Regni, vel statū (præsertim si debitis gravati iis satisfacere non possunt, vel subditi nimium graventur exactiōibus) possunt eae revocari à Successore, *Bart. Lugo etc. cum Dian.* p. 8. tr. 6. R. 18 et 123. » (*V. Not. VI*, pag. 351.)

722. — Adde. Neque donare potest debitibus gravatus. Sed hī queritur, utrum licet possis tu à debitis gravato accipere donum? Affirmant *Lessius*. l. 2. c. 20. n. 168. *Mol. t. 2.* D. 328. *Nao.* l. 3. c. 4. n. 217. item *Trull. Diana cum Laym. ap. Salm. de Contr.* c. 4. n. 91. et probabile putant *Lugo de Just.* D. 20. n. 116. et *Pal. de Just.* tr. 32. D. 1. p. 14. n. 7. Hi dicunt te non peccare contra justitiam, et ideo non teneri ad restitutionem, nisi induxeris ad donandum, esto scias propter hoc donantem fieri impotentem ad solvendum. Ratio, quia ille bene potest dominium transferre, cùm adhuc sit verus dominus rei quæ donatur; et tu rem acceptando uteris jure tuo, justitia enim non obligat, ut renuas accipere donum ob damnum alterius vitandum, cum illud per accidens eveniat, et tu non sis causa motiva damni, sed tantum permisiva, quæ non obstringit ad restitutionem. Additique *Lessius*, cui adhæret *Molina*, neque peccare contra caritatem, quia caritas non obligat, ut repudies commodum tuum ad servandos creditores indemnes. Secunda tamen sententia verior, et communis, quam tenent *Pal. l. c. Bonac. de Restit.* D. 1. q. 8. p. 2. *Lugo l. c. cum Cajet. Sot. Nao. Sylo. Palud. Ang. Cov. et Reb. ac Salm. l. c. n. 92. cum S. Anton. Prado, Salon. et Arag.* docet donatarium mala fide accipientem omnino teneri ad restitutionem damni, quod obvenit creditoribus. Ratio 1. quia creditoris etiam personale jus habent ad bona donata, nam licet in debitis personalibus directè sit tantum persona obnoxia, tamen creditoris indirectè habent etiam jus ad rem, sive ad bona debitoris, ut probabilius dicunt *Lugo d. D. 20. n. 158. Croix l. 3. p. 2. num. 403. Ronc. de 7. Præc. c. 8. q. 6. Salm. de Restit.* c. 1. n. 246. alii relati n. 690. contra *Pal.* et *alios ibid.* Et quamvis debitor donans sit dominus rei quæ donatur, attamen (ut ait *Pal. cit. p. 15. n. 7.*) habet illius dominium infirmum, sub onere solvendi quod debet, adeo ut nequeat de re illa ad suum libitum disponere; quapropter dominium illud sicut est in debitore, sic transit cum eodem onere in donatariū. Ratio 2. magis urgens, et convincens est, quia sicut donans lædit justitiam, se reddendo impotentem ad solvendum (quod nemo dubitat), ita etiam lædit accipiens, qui positive cooperatur actioni domantis injuste cum damno creditorum; et licet donarius non sit causa motiva, est tamen vera causa influxiva et efficax alienationis rei in damnum creditorum: con-

tractus enim donationis (ut dicemus infra n. 725.) non consistit in sola voluntate donantis, sed etiam in voluntate acceptantis, qua contractus constituitur, et sine qua nulla existit alienatio. sive donatio. Notandum autem h̄c i. quod de jure positivo creditores infra annum à die scientiæ habeant actionem contra recipientem titulo sive lucrativo, sive oneroso, ad vindicandam rem scilicet acceptam in ipsorum fraudem, nullo restituendo pretio, ex

Quia debitores, l. Qui autem, §. Similis, ff. Quæ in fraud. etc. ac l. penult. Cod. eod. tit. Notandum 2. nihil posse accipi titulo lucrativo per ultimam voluntatem à debitori in præjudicium creditorum, ex l. Qui autem, ff. tit. cit. Vide Lugo D. 20. n. 107.

725. — Adde : inter conjuges (*V. Not. VII, pag. 352.*), quamvis alii contractus sint validi *ex l. 5. ff. de Don. inter vir. et ux.* donatio tamen est nullius momenti, *l. 2. §. Secundum. ff. eod. tit.* Potest tamen conjux retinere, vel distrahere rem donatam, si donans sciat, et non contradicat. Ita *Sanch. de Matrim. l. 6. D. 11. n. 2. Salm. c. 4. n. 100. cum Pal et Villal.* Semper tamen talis donatio juramento firmatur, ut *Less. l. 2. cap. 18. n. 88. Sanch. ibid. num. 2. Salmant. n. 101. cum Sylo. Tapia, etc.* Firmatur etiam morte donantis, modò iste ante donatarium decedat, et modò res in vita tradita sit. *Salm. d. num. 101.* Imò ab initio valida est donatio inter conjuges, si sit remuneratoria, vel fiat causa mortis, vel si ex illa donans non fiat pauperior, nec donarius ditor; item si vir sit prodigus, vel si uxor donet viro, ut consequatur aliquam Dignitatem, etc. Vide *Salm. num. 102.*

724. — Præterea invalida est donatio inter Patrem (*V. Not. VIII, pag. 353.*) et filium sub patria potestate adhuc manentem, *l. 2. C. de inofficiosa donatione.* Sed est communis, quod firmatur juramento, vel morte Patris. E contrario similiter est valida in casibus ut supra mox enumeratis pro donatione inter conjuges : vel si fiat causa studiorum, ut *Bus. hic n. 5.* vel si fiat causa Matrimonii; vel si filius sit tantum naturalis; vel si Pater fructus peculii adventiti filio donet. Hæc tamen intelliguntur, nisi donatio sit inofficiosa (vide n. 740.), scilicet lädens aliorum filiorum legitimas, vel creditores, *Salm. n. 104. cum Nao. Sylo. Tapia et Less. n. 90.* qui notat donationes factas a matre, vel a filiis Parentibus, per se firmas esse.

“ 5. Donatio patris filio facta studiorum causa est valida, nec filius tenetur computare in legitimam (*V. Not. IX, pag. 353.*) tum quia fuit loco alimentorum, tum quia si detrahatur, jam non fuit donatio contra hypothesis. *Wading. et 6. alii cum Dian. p. 8. t. 6. R. 23 et 29.* Sed *Trull.* limitat, nisi constet contrariam intentionem patri fuisse. Quod si tamen de ea non constet, præsumendum esse de pietate patris, ideoque tales expensas ordinarie post mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, nisi pater protestatus fuerit se velle in legitimam computari. Ita etiam *Wading.* “ ex l. si Pater 2. ff. familiae ercisc. * (*Vide n. 955.*) *

“ 6. Si Pater officium filio emit, debet pretium computari

» in divisione cum fratribus : non autem, si illud gratis à Principe obtinuit : uti neque filio intuitu meritorum patris sunt donata, quia sunt quasi castrensa, *Mol. Fag. Dian. p. 8. tr. 6. R. 127 et 128. (V. Not. X, pag. 354.)*

725. — “ 7. Donatio ante acceptationem non parit obligationem, ne naturalem quidem; potestque revocari, etiamsi voluerit se absolutè obligare. Præsenti autem, et tacenti facta, censemur ab eo acceptata, quia in favorabilibus habetur pro consensu, *Molin. et alii 18. Dian. p. 8. t. 6. R. 88. 89 et 108.* Pro altero verò nemo potest acceptare, sine speciali commissione, nisi donatio fiat Ecclesiæ, vel causæ piæ; nam hanc sine acceptatione valere, et irrevocabilem esse, est probabile. *Laym. Dian. l. c. R. 106. et p. 3. t. 5. Resp. 107.* Multis tamen casibus, dummodo verba dirigantur in præsenterem, potest pater, vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore, filiusfamilias pro patre, servus pro Domino, monachus pro monasterio; imò etiam, secundum multos, quicunque alterius curam gerit, ut *Prælatus pro Religioso, maritus pro uxore, Dominus pro servo, etc. stipulari.* Deinde idem iura permittunt *Judicibus, et Notariis publicis, Sanch. Mol. Trull. etc. Dian. p. 8. t. 6. R. 97.* ”

Communis est sententia (quidquid dicat *Dian. p. 5. Res. 116.*), quod donatio ante acceptationem nullam obligationem inducat; ita *Lugo de Contr. D. 23. n. 38. Tourn. de Promiss. p. 557. Habert de Contract. tom. 4. p. 3. c. 18. g. 1. Conc. tom. 2. l. 9. Dis. 5. n. 13. Wigandt tr. 8. c. 4. n. 53. v. Duxi 3. Antoine in Decal. c. 2. q. 1. Cunil. Descal. c. 2. §. 1. n. 2. Franzoia de Præc. Decal. c. 3. Animad. 2. Less. l. 2. c. 18. n. 34. Soto de Just. l. 3. q. 3. Sanch. de Matr. l. 1. D. 6. n. 10. et Salm. de Contr. c. 4. n. 68. cum Pal. Prad. Tapia, et aliis. Et hoc verius est, ut probant *Lugo, Sot. Less. Sanchez et alii (contra Molin. etc. ap. Less.)* provenire non ex solo jure positivo, sed etiam ex jure Naturæ, vel saltem Gentium, ut probatur ex l. *Absenti, ff. de Donat.* ubi dicitur : “ Si nesciat (Donatarius) rem quæ apud se est, sibi esse donatam, donatae rei dominus non fit, etiamsi per servum ejus, cui donabatur, missa fuerit; nisi ea mente servo ejus data fuerit, ut statim ejus fiat. ” Ratio est, quia nequit contrahi obligatio à Contrahentibus sine alterius consensu, ut enim sapienter ratiocinatur doctissimus *Card. de Lugo,* nemo de jure naturali potest acquirere ullum jus in rebus alienis absque ejus consensu; quamobrem absque acceptatione donationis nullum transfertur jus in donatarium super rem donatam; et ideo cum Donans immunis remaneat à quacumque obligatione, ante donationis acceptationem, poterit quidem ipse pro libito eam revocare. Nec obstat l. *Si argentum, §. final. Si autem, C. de Donat.*; nam ibi nihil aliud dicitur, quam quod donatio valeat, etiamsi res tradita non fuerit. Nec obstat l. *Nec ambigi, ff. de Don.* ubi habetur donationem absentibus factam satis valere; respondetur enim (ut explicat *Glossa*) id intelligentum, cùm donatio ac-*

18 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DÉCAL. CAP. III.
nem, suus hæres possit donationem acceptare? Affirmat *Sanch.*
cod. loc. n. 6. cum Mol. Suar. Tiraquell. Covarr. etc., quia
hæres repræsentat personam defuncti. Negant tamen probabilius *Less. l. 2. c. 18. n. 35. et Salm. c. 4. n. 74. cum Pal. et Reb-*
bell. quia hæres succedit in juribus realibus defuncti, non au-
tem personalibus, ut est jus acceptandi donationem. Concedit
tamen *Less. dict. loc. quod*, si hæres sit filius donatarii, ex
æquitate posset acceptare, cùm talis præsumenda tunc sit mens
donatoris.

732. — « 8. Etsi acceptes donationem verbalem, qua tibi Ca-
» jus v. gr. dat equum absentem; non acquiris jus in re, et do-
» minium equi ante traditionem. Unde, si interea Caius det, aut
» vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu au-
» tem habes actionem in Caium pro injury ratione juris, quod
» habebas ad rem. Ac sic donatio pure verbalis ante realem, hoc
» est rei traditionem, vix differt à promissione, ut *Less. loc.*
» cit. dub. 2. (*V. Not. XI.*, pag. 355.)

733. — « 9. Donatio, uti et remissio debitorum liquidorum,
» una vice et uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra
» summam 500 solidorum (quæ summa hodie ad 700 vel secun-
» dum quosdam ad 800 aureos Italicos excurrit, ut ex Claro, etc.
» notat *Laym. l. 3. tr. 4. c. 12. n. 15.*) non tenet quoad hunc
» excessum, sed lege ita statuente, ob commune bonum, potest
» à donatore pro arbitrio repeti. Excipe nisi Judici donatio ea
» insinuata sit, aut juramento firmata, aut facta ad pias causas,
» aut ad redemptionem captivorum, aut ad reparationem ædium
» incendio, vel ruina destructarum, aut sit remuneratoria bene-
» feriorum, aut fiat in renuntiationem jurium, saltem sperato-
» rum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propriis
» mobilibus, vel hostium spoliis. Vide *Less. l. c. lib. 2. c. 18.*
» n. 102. *Laym. l. 3. t. 4. c. 12. n. 15. Tanner d. 6. de Just.*
» q. 2. dub. 2. n. 15. ex *Mol. Claro, Rebello, etc.* quare, si tunc
» repetatur, quod absque iis conditionibus, vel ultra dictam
» summam datum est, tenetur donatarius reddere ipsi, aut hæ-
» redibus repeatentibus; si non repetatur, potest retinere. Vide
» auth. cit. * (*Idem dicitur de donatione omnium bonorum. Salm.*
» cap. 4. n. 97. 98 et 99.) * (*V. Not. XII.*, pag. 357.)

734. — « 10. Si donationi apponatur modus, tacitè, vel ex-
» pressè, non quidem obligando, sed tantum desiderando, spe-
» rando, etc. aliquid alterum facturum; vel animo eum ad hoc
» inflectendi, valet donatio, etsi finis non sequatur: v. gr. dat
» aliquis puellæ ad ejus consensum eliciendum; si postea non
» consentiat, non tenetur datum reddere: nam, etsi non dedis-
» set, si scivisset eam sibi non consensuram, tamen dedit abso-
» lute sine obligatione alia, ut supponitur. Secus esset, si vere
» intendisset eam obligare, et hac conditione dedisset. *Less.*
» c. 18. d. 16 et 17. »

Ita *Less.* etiam *l. 2. c. 18. n. 124. et Salm. de Rest. c. 1.*
num. 165. cum Mol. Dicast. Lugo, Tap. etc. Vide dicta n. 712.

DE CONTRACTIBUS. DUB. II.

19

v. *Quar. II.* Bene autem hic advertunt *Salm. ib.* quod puella ac-
» pietens donum post illicitam petitionem, difficulter excusabitur à
» peccato scandali, ex *S. Th.* Addit *ib. Less.* cum *Moll.* quod, si
» legatum sit relictum puellæ, ut nubat (*V. Not. XIII.*, pag. 357.)
» potest ab illa retineri, etiamsi maneat coelebs; et, si moriatur ante
» nuptias, legatum transit ad hæredes puellæ. Quando autem do-
» nans intendit ad aliquem finem obligare, si finis est principalis
» debet donatarius illum præstare, nisi ab alio impediatur. Si vero
» finis sit secundarius, tunc donatio non est irrita, sed potest à do-
» nante irritari. Ita *Less. n. 126. cum Med.* Imò addit, quod si detur
» aliquid Monasterio sub aliquo onere, non potest repeti, si onus nor-
» impleatur, sed tantum cogi Monasterium ad implendum, si possit.

735. — Quæritur utrum promittens prodigè aliquid fœminæ
» ob copulam, teneat post copulam dare? Affirmant *Lugo, Fill.*
» *Sanch. ap. Salm. de Rest. c. 1. n. 166.* Quia, posita promissione,
» datio tunc est debita, non prodiga. Negant autem probabilius
» *Sotus, Bann. Trull. etc. cum Salm. n. 167.* etsi adfuerit jura-
» mentum, quia promissio non tollit dationem prodigam esse illi-
» citam; ideo res promissa reducenda est ad æqualitatem, juxta
» communem aestimationem, et si res est indivisibilis nihil debe-
» tur. Vide dicenda de *Matr. l. 6. n. 851. v. Cum autem.* Non neg-
» gandum tamen, quod fœmina honesta pro usu sui corporis potest
» recipere quanto plus, ut docet *Less. l. 2. c. 14. n. 53.*

736. — « 11. In similibus donationibus affectivis potest aliquis,
» v. g. prædicta puella, acceptare, etsi non intendat præstare
» quod donator sperat, cùm donatio sit absoluta, animo alli-
» ciendi, non obligandi. Unde, si spe frustratus repeatat, dicens se
» non dedisse, nisi sub tali obligatione, non tenetur puella cre-
» dere: quia eo ipso quod donator non expressit conditionem, præ-
» sumitur sine ea dedisse, et repetere vel animo vindictæ, vel ut
» consensum extorqueat. *Less. l. c. Dian. p. 1. t. 2. m. R. 40.* »

737. — « 12. Non tenet donatio ob causam præteritam, vel
» præsentem, quæ vere non est, ut v. g. si dem tibi aliquid, quia
» apud Principem meam causam transegisti: vel quia pauper
» es, et revera non ita es: teneris restituere, cùm sit error in
» formalia causa, et principali. Unde qui mentiuntur se pauperes,
» cùm non sint, debent aliis pauperibus eleemosynam restituere.
» Aliud est, si error sit tantum in causa secundaria; ut v. g.
» si vere sint pauperes, et simulent insuper sanctitatem, ad ho-
» minum misericordiam provocandam; quia tunc primaria in-
» tentio dantium est dare pauperi. *Bon. Less. v. Dian. p. 8. t. 6.*
» *R. 89.* »

Docet tamen *Less. 2. c. 18. n. 129.* quod, si error sit circa
» causam secundariam, licet donatio non sit irrita, est tamen irri-
» tabilis à donante; imò, si donatarius sit causa erroris, tenetur
» ipse errorem detegere, nisi donans ita sit affectus, ut censeatur
» non revocare donationem, etsi errorem agnosceret. In dubio au-
» tem ait *Less.* restituendum esse pro rata dubii. Vide *Less. ex.*
» *c. 131.* Sed *Croix n. 61.* adhæret *Bus. cum Dic. etc.*